ПРОБЛЕМИ ПОВОДЖЕННЯ З ТЕХНОГЕННИМИ ВІДХОДАМИ

LEGAL REGIME OF ACCOUNTING AND WASTE MANAGEMENT
OF THE MINING INDUSTRY**Ю. О. Легеза**

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права,
Навчально-науковий інститут гуманітарних та соціальних наук
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4896-3178>

В. Ю. Северин

студентка 4 курсу,
Навчально-науковий інститут гуманітарних та соціальних наук
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Yulia Leheza

Doctor of Law, Professor
Professor Department of Civil, Economic and Environmental Law,
Institute of Human and Social Sciences,
Dnipro University of Technology

Valeria Severin

4th year student,
Institute of Human and Social Sciences,
Dnipro University of Technology

Питання правового регулювання використання та охорони техногенних відходів перебувають на межі багатьох сфер наукового дослідження, тому наукові розробки вчених, які спеціалізуються на технічних, економічних, екологічних та інших дослідженнях, становитимуть наукову базу для дослідження питань правового регулювання використання та охорони земель гірничодобувної промисловості та стануть у пригоді при поглибленні правових досліджень даної проблематики, зокрема, для дослідження питань правового регулювання забезпечення раціонального використання та охорони техногенних родовищ корисних копалин, запровадження адміністративно-правових засад здійснення управлінської діяльності із набуття спеціальних прав на використання техногенних відходів. Метою статті є визначення нормативних проблем поводження із техногенними відходами. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань, як-от: 1) визначення сутності техногенних відходів як об'єктів правового регулювання; 2) характеристика особливостей здійснення обліку та паспортизації техногенних відходів й 3) зробити висновки із оптимізації режиму поводження із техногенними відходами. У статті обґрунтовується доцільність запровадження механізму застосування юридичної відповідальності за використання техногенних відходів, проблематика їх обліку та ліцензування господарської діяльності із поводження із ними, у тому числі самовільне освоєння техногенних відходів виробництва, невиконання вимог безпеки використання техногенних родовищ і вимог охорони навколишнього природного середовища..
Ключові слова: адміністративна відповідальність, господарсько-правова відповідальність, державний контроль та нагляд, відходи, облік, паспортизація.

Вопросы правового регулирования использования и охраны техногенных отходов находятся на границе многих сфер научного исследования, поэтому научные разработки ученых, специализирующихся на технических, экономических, экологических и других исследованиях, составят научную базу для исследования вопросов правового регулирования использования и охраны земель горнодобывающей промышленности и станут в пригодитися при углублении правовых исследований данной проблематики, в частности, для исследования вопросов правового регулирования обеспечения рационального использования и охраны техногенных месторождений полезных ископаемых, введения административно-правовых основ осуществления управленческой деятельности по приобретению специальных прав на использование техногенных отходов. Целью статьи является определение нормативных проблем с техногенными отходами. Реализация поставленных целей предполагает решение ряда задач, таких как: 1) определение сущности техногенных отходов как объектов правового регулирования; 2) характеристика особенностей осуществления учета и паспортизации техногенных отходов и 3) сделать выводы по оптимизации режима обращения с техногенными отходами. В статье обосновывается целесообраз-

ность внедрения механизма применения юридической ответственности за использование техногенных отходов, проблематика их учета и лицензирования хозяйственной деятельности по обращению с ними, в том числе самовольное освоение техногенных отходов производства, невыполнение требований безопасности использования техногенных месторождений и требований охраны окружающей среды. **Ключевые слова:** административная ответственность, хозяйственно-правовая ответственность, государственный контроль и надзор, отходы, учет, паспортизация.

*Issues of legal regulation of the use and protection of man-made waste are on the border of many areas of scientific research, so the scientific developments of scientists specializing in technical, economic, environmental and other research will provide a scientific basis for research on legal regulation of land use and protection. useful in deepening legal research on this issue, in particular, to study the issues of legal regulation of rational use and protection of man-made mineral deposits, the introduction of administrative and legal principles of management activities for the acquisition of special rights to use man-made waste. The purpose of the article is to determine the regulatory problems of man-made waste management. Realization of the set purpose provides the decision of a number of tasks, such as: 1) definition of essence of technogenic waste as objects of legal regulation; 2) characteristics of the peculiarities of accounting and certification of man-made waste and 3) draw conclusions from the optimization of the regime of man-made waste management. Scientific novelty. The article substantiates the expediency of introducing a mechanism of legal liability for the use of man-made waste, the issue of their accounting and licensing of economic activities for their management, including unauthorized development of man-made waste, non-compliance with safety requirements for man-made deposits and environmental protection. There is a situation when the company, which as a result of its activities generated man-made waste and thus formed a promising man-made field, continues to use it without certification of the field, without obtaining a special permit for mining from the site and at real risk of dangerous consequences its activities - and at the same time is not responsible for the lack of rules that would establish responsibility for such actions. **Key words:** administrative responsibility, economic and legal responsibility, state control and supervision, waste, accounting, certification.*

Постановка проблеми. З великих обсягів світового видобутку мінеральної сировини, яку обчислюють десятками мільярдів тон, безпосередньо у виробництві використовується лише 5-10%. Залишки видобутої сировини стають відходами гірничодобувних та гірничопереробних виробництв. Ці відходи містять некондиційні корисні копалини, розкриті та уміщуючі породи, відходи гірничозбагачувальних та металургійних комплексів, які складають більшу частину (70-80%) всієї маси твердих, рідких та газопилових відходів усіх основних виробництв і, по суті, стають таким спеціальним об'єктом правовідносин, як техногенно-мінеральні утворення та техногенні родовища.

Зазначене свідчить про актуальність питання складування, переробки та утилізації відходів гірничодобувної промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед робіт, що складають теоретико-методологічну базу наукових розвідок із зазначеної тематики, слід виділити праці таких вітчизняних учених, як В. І. Андрейцев, А. Г. Бобкова, А. П. Гетьман, В. А. Зуєв, Р. С. Кірін, Н. Р. Кобецька, В. В. Костицький, П. М. Рабінович, Ю. С. Шемшученко та ін. Варто відокремити дослідження, здійснені О. В. Гладієм (Гладій, 2017), В. М. Плохого (Плохий, 2020), де висвітлено окремі проблеми поводження із відходами виробництва.

Однак питання адміністративно-правового режиму використання техногенних родовищ окремо майже не вивчалися. Вказані обставини й зумовили обрання теми наукової роботи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення нормативних проблем поводження із техногенними відходами.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На думку Г. П. Євграшкіної, Н. П. Шерстюк, І. А. Власової, для вирішення проблеми неконтрольованого та безхазяйного складування відходів гірничодобувної промисловості особливе значення мають як удосконалення нормативно-правової бази, призначеної для регулювання відповідних правовідносин, так і винахід та реалізація відповідних технічних заходів, що сприятимуть розв'язанню зазначених труднощів з наукової точки зору (Євграшкіна, Шерстюк, Власова, 2009).

Стосовно старих, давно утворених відходів гірничодобувних, збагачувальних та перероблюючих мінеральну сировину виробництв, слід виходити з реальних факторів та умов: такі відходи існують, вони негативним чином впливають на довкілля, але їх неможливо знищити або оперативно переробити. Більш того, ці відходи часто мають цінність як промислові.

Доцільним, виправданим і правомірним рішенням було б надати відходам гірничодобувних, збагачувальних та перероблюючих мінеральну сировину виробництв особливий статус режимного об'єкта, визначаючи їх не як техногенні родовища корисних копалин, а як специфічні об'єкти відносин надрокористування – техногенні мінеральні утворення.

Практична значущість встановлення для вказаних відходів статусу техногенних мінеральних утворень та відповідного правового режиму поводження з ними полягає в тому, що вони можуть бути як об'єктами надрокористування (з поширенням на відносини, пов'язані з користуванням цими об'єктами, законодавства про надра), так і об'єктами цивільно-правового обігу, якщо це ви-

значено в ліцензійній угоді. При цьому доцільним є встановлення не лише знижки до платежів за користування техногенними мінеральними утвореннями, але й податкових та інших пільг суб'єктам господарювання, що засвоюють такі відходи і покращують у зв'язку з цим екологічний стан у країні.

Постійне збільшення обсягів утворених у гірничодобувній і переробній промисловості різних видів відходів та складування їх у сховищах, а також досвід використання таких об'єктів у промисловості дозволяє розглядати їх як джерела для отримання вторинної сировини і будівельних матеріалів. Для визначення можливості використання техногенних джерел як вторинних мінеральних ресурсів необхідне проведення комплексу робіт щодо їх вивчення і еколого-економічної оцінки.

Передусім слід оцінити еколого-економічний ефект від розробки техногенних родовищ, який може бути отриманий за рахунок ліквідації техногенних відходів, що утворюються від видобутку та переробки мінеральної сировини, а також за рахунок відмови від підготовлених до розробки рудних родовищ, не порушених гірничодобувними роботами. З урахуванням великих витрат на утримання хвостосховищ, а також на рекультивацію земель, особливо на природоохоронних територіях, ресурсних податків, штрафів за наднормативні викиди і скиди шкідливих речовин, такий ефект буде дуже істотний. Дослідниками (Формирование и разработка техногенных месторождений железных и марганцевых руд, 2012) розглянуті закономірності розподілу кольорових і рідкісних металів, що містяться у вугільних родовищах Кривбасу.

За законодавством про надра до техногенних родовищ корисних копалин належать місця, де накопилися відходи видобутку, збагачення та переробки мінеральної сировини, запаси яких оцінені і мають промислове значення. Такі родовища можуть виникнути також внаслідок втрат при зберіганні, транспортуванні та використанні продуктів переробки мінеральної сировини (ст. 5 Кодексу України про надра) (Кодекс України про надра, 1994).

Першим техногенним родовищем України, занесеним до резервного фонду надр, стало шламосховище рудозбагачувальної фабрики ім. Максимова, що працювала до 1960 року у смт Червоногригорівка Нікопольського р-ну Дніпропетровської області. Запаси марганцевих руд у шламосховищі були оцінені у 1,09 млн. т при вмісті Mn в руді 13,6%. Кількість об'єктів накопичення на сьогодні перевищує 1,5 тис., але тільки 13 з них мають статус родовища (Маланчук, 2009).

Облік державних родовищ та запасів корисних копалин, у тому числі техногенного та природного походження, ведеться в порядку Постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 1995 р. № 75

«Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин», де визначено, що «усі родовища корисних копалин, у тому числі техногенні, з запасами, оціненими як промислові, становлять державний фонд родовищ корисних копалин, а всі попередньо оцінені родовища – резерв цього фонду». Обов'язок ведення обліку родовищ, запасів та проявів корисних копалин покладається на Державну службу геології та надр України, яка щорічно готує аналітичний звіт про стан мінерально-сировинної бази України, перспективи її формування та розвитку.

Отже, техногенні родовища корисних копалин є складовою Державного фонду родовищ корисних копалин.

Підставою для складання державного кадастру є паспорт родовища або прояву корисних копалин, який розробляється для кожної групи корисних копалин. Форма паспорта, методичне керівництво щодо складання паспортів та інструкція щодо ведення державного кадастру розробляються і затверджуються Міністерством екології та природних ресурсів України. Відповідно до пункту 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 1995 р. № 75 «Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин» організація та методичне керівництво веденням державного кадастру, а також збір, облік, систематизація, зберігання, обробка та надання даних державного кадастру заінтересованим користувачам здійснюються Державною службою геології та надр України. Додатково пунктом 15 встановлено, що Державна служба геології та надр України контролює своєчасність подання підприємствами та організаціями звітних балансів запасів корисних копалин, перевіряє їх правильність та відповідність встановленим вимогам і складає державний баланс запасів корисних копалин.

Однак законодавством чітко не визначено суб'єкта, відповідального за здійснення паспортизації перспективних техногенно-мінеральних утворень і надання їм статусу техногенного родовища корисних копалин. Така невизначеність має своїм наслідком неврахування значних площ техногенних родовищ, відсутність ефективного державного контролю та нагляду за використанням техногенно забруднених земель.

Станом на 1 липня 2017 року в Державному фонді родовищ корисних копалин зареєстровано лише 15 техногенних родовищ (Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин, 2020), з них 7 використовуються на підставі відповідних спеціальних дозволів, при цьому, враховуючи суспільно небезпечну обстановку на територіях АР Крим, Донецької та Луганської областей, забезпечення доступу для здійснення належного моніторингу та контролю залишилось на території лише

до п'яти трьох техногенних родовищ, розташованих поза межами проведення антитерористичної операції. Між тим при видобутку корисних копалин втрачається тільки в Україні: вугілля – 14%, калійної солі – 61%, кухонної солі – 46% і залізної руди – близько 4%. Великий обсяг накопичення відходів гірської маси і високі втрати мінеральної сировини в надрах зумовлюють необхідність освоєння техногенних мінеральних ресурсів.

Отже, техногенні родовища з відходів гірничого, металургійного, хімічного та інших видів виробництв перетворюються в об'єкт правовідносин, який має рівноцінне значення з природогенними родовищами корисних копалин, з моменту внесення їх до Державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин

У дійсності ж рівень використання промислових відходів в Україні низький і за окремими регіонами складає від 5 до 20% (у середньому 8-10%), в той час як у США, Японії, Франції, Німеччині цей показник сягає 80%. У США, приміром, із промислових відходів добувають понад 20% від усього алюмінію, що виробляється в країні, 33% заліза, 50% свинцю і цинку, 44% міді (Галецький, Науменко, Пилипчук, 2020).

До моменту паспортизації техногенного родовища на нього розповсюджується режим права власності на техногенні відходи, який належить суб'єкту господарювання, внаслідок діяльності якого виник такий об'єкт.

Вимога про державну реєстрацію родовища спричинена тим, що техногенні родовища містять мінеральну сировину, тому мають бути занесені до Державного кадастрового обліку родовищ корисних копалин і враховані у державному обліку запасів з метою їх раціонального використання, що, відповідно, позбавляє права власності на техногенне родовище суб'єкт господарювання – і право власності на техногенне родовище закріплюється за державою.

Лише на території розташування техногенних утворень Кривбасу «втрачені» руди підземного видобутку становлять більше 300 млн. тонн з середнім змістом заліза 58%. Втім, законодавство про надра не розмежовує поняття техногенних утворень і техногенних родовищ, що фактично свідчить про прогалину у правовому регулюванні і встановленні режиму безгосподарського володіння для таких об'єктів, що має своїм наслідком зростання площі техногенно забруднених земель та виснаження природогенних родовищ корисних копалин (Гладій, 2016).

Ситуація не вирішується і розробкою й удосконаленням законодавства про відходи, оновлення якого вимагається Угодою про асоціацію з Європейським Союзом.

Нову редакцію проекту Закону України «Про відходи» розроблено на виконання пунктів 246,

247 Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 847-р та оприлюдненого на офіційному веб-сайті Міністерства у розділі «Регуляторні акти». При цьому, згідно з положеннями проекту Закону України «Про відходи», під відходами розуміються будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, у тому числі товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення (Про відходи, 2016).

При цьому статтею 4 проекту Закону України «Про відходи» підкреслено, що поводження з невовловлюваними газоподібними речовинами, що викидаються безпосередньо у повітря, речовинами, що скидаються зі стічними водами у водні об'єкти (крім тих, які акумулюються і підлягають вивезенню у спеціально відведені місця чи об'єкти), радіоактивними відходами і речовинами, забрудненими ними, розкритими породами гірничодобувних підприємств, які за технологією зворотного відвалоутворення використовуються для закладення виробленого простору, металобрухтом, включаючи побічні продукти від виробництва та оброблення чорних і кольорових металів та їх сплавів (шлаки, шлами та інше), – що по суті є техногенними відходами, – визначаються спеціальним законодавством (Про відходи, 2016).

Отже, сфера дії даного законопроекту не охоплює порядку та особливостей використання техногенних родовищ. Залишається неврегульованим питання правового режиму використання техногенних родовищ, що вимагає подальшої активізації законотворчої діяльності у цій сфері.

Питання відповідальності за порушення режиму використання техногенних родовищ корисних копалин є власне таким, що належить до проблем глобального світового рівня, вирішення якої дозволить зберегти корисні копалини в надрах планети для майбутніх поколінь, а також сприятиме запобіганню подальшого забруднення навколишнього природного середовища. При цьому розробка техногенних родовищ має бути активізована і здійснюватися за налагодженої внутрішньої та зовнішньої державної екологічної політики, ефективність реалізації якої має забезпечуватися всіма суб'єктами публічного управління.

Дослідження проблеми відповідальності в умовах адміністративно-правового режиму використання техногенних родовищ має декілька

аспектів. Однією з підстав притягнення до відповідальності є розміщення техногенних відходів суб'єктами господарювання на ділянках, на яких вони або не мають права їх розмішувати, або на ділянках, що їм не належать, або спостерігається поєднання цих двох підстав, що на практиці має найбільший відсоток розповсюдження серед таких порушень.

Відповідальності за порушення режиму техногенних відходів безпосередньо не визначено Кодексом України про адміністративні правопорушення. У такому випадку застосовуються положення статті 52 Кодексу України про адміністративні правопорушення, де підставою відповідальності визначено псування сільськогосподарських та інших земель, забруднення їх хімічними і радіоактивними речовинами, нафтою та нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими та іншими відходами (Кодекс України про надра, 2020).

У цьому аспекті хотілось б навести такий приклад судової практики застосування законодавства про надра стосовно розробки техногенних родовищ. У справі № 2а-3032/10/0870 (Постанова Запорізького окружного адміністративного суду, 2011) предметом позову було оскарження рішень прокуратури Запорізької області в частині застосування вимог законодавства про надра щодо необхідності розробки техногенного родовища корисних копалин Балка Середня. У ході перевірки прокуратурою Заводського району м. Запоріжжя господарської діяльності ВАТ «Дніпроспецсталь» вимагалось обґрунтування правомірності використання техногенного родовища корисних копалин відповідачем. Колізія винесення прокурорського припису полягає у недотриманні строків прийняття правозастосовного рішення (як впливає з матеріалів справи, рішення прокуратурою (відповідачем) винесено 21 травня 2010 року, тоді як необхідна для вивчення інформація ВАТ «Дніпроспецсталь» надалася суб'єкту владних повноважень 25 травня того ж року). Однак у судовому засіданні представник прокуратури повідомив, що у відповіді на запит прокуратури Заводського району м. Запоріжжя ВАТ «Дніпроспецсталь» надало листом від 25.05.2010 № 122-223 інформацію, яка вже була відома прокуратурі і не була новою.

Спеціальний дозвіл на користування надрами № 3448 від 25.12.201 є дійсним, правомірність його видачі та переоформлення підтверджено судовими рішеннями у справах № 2а-7160/09/0870 та № 2а-17064/09/2670. Натомість з боку відповідача залучено до розгляду справи третю особу – ТОВ фірма «Деа Рома, ЛТД», яка має спеціальний дозвіл на користування надрами – території техногенного родовища корисних копалин Балка Середня, але при цьому не має можливості здійснювати геологічне дослідження, в тому числі

дослідно-промислову розробку техногенного родовища Балка Середня із застосуванням сучасних технологій з метою забезпечення найбільш раціональної і комплексної розробки родовища, поліпшення екологічного стану району робіт через господарську діяльність ряду промислових підприємств м. Запоріжжя, серед яких Відкрите акціонерне товариство «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» ім. С. Орджонікідзе», Відкрите акціонерне товариство «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. А. М. Кузьміна», Відкрите акціонерне товариство «Запоріжжкокс» та Відкрите акціонерне товариство «Запорізький завод феросплавів» в межах географічних координат земельних ділянок. Окрім того, зазначені суб'єкти господарювання, за свідченням третьої особи, незаконно та безкоштовно розробляють та використовують надра України, використання яких дозволено лише на підставі дозволів, що видає Міністерство екології та природних ресурсів України.

У ході судового розгляду справи за письмовим запитом до Державної геологічної служби Міністерства охорони навколишнього природного середовища України отримано лист від 03.06.2008 № 29/04/2-152, де зазначено, що «відходи ВАТ «Дніпроспецсталь» (паспорт № 475, ф. Л) обліковані у ДКРП як об'єкт техногенний перспективний і не кваліфіковані як техногенне родовище. Іншими словами, промислові відходи полігону Балка Середня можуть набути статусу техногенного родовища за умови геологічного вивчення об'єкта з проведенням комплексу геологорозвідувальних робіт з метою промислової оцінки та затвердження запасів у ДКЗ в установленому порядку. Однак при цьому 25.12.2008 Міністерством охорони навколишнього природного середовища України ТОВ «Деа Рома, ЛТД» видано спеціальний дозвіл на користування надрами № 3448, у якому зазначено, що у користування надається саме техногенне родовище Балка Середня, а не об'єкт техногенний перспективний. І на день внесення приписів прокуратурою Заводського району м. Запоріжжя вказаний дозвіл був не скасованим та був чинним. Отже, дії одного органу виконавчої влади суперечать діям іншого.

14.11.2008 ТОВ «Деа Рома, ЛТД» звернулась з листом за № 34 до Запорізької регіональної філії Державного підприємства «Центр Державного земельного кадастру при Державному комітеті України по земельних ресурсах» (вхідний № 2537 від 20.11.2008), у якому для врегулювання питання щодо користування земельними ділянками, розташованими на території техногенного родовища Балка Середня, просило надати інформацію з Державного земельного кадастру стосовно власників та користувачів (орендарів, наймачів та інше) земельних ділянок, розташованих у ра-

йоні техногенного родовища Балка Середня згідно з географічними координатами, зазначеними у ліцензії (спеціальному дозволі) на користування надрами.

Відповідно до Державних актів на право власності на земельну ділянку Серії ЯГ № 717445, Серії ЯГ № 717446, Серії ЯГ № 717471, виданих на ім'я БАТ «Дніпроспецсталь», цільове призначення (використання) земельних ділянок визначено як «для розташування відвалів промислових відходів». Як зазначено у ст. 5 Кодексу України про надра, техногенні родовища корисних копалин – це місця, де накопичилися відходи видобутку, збагачення та переробки мінеральної сировини, запаси яких оцінені і мають промислове значення. Такі родовища можуть виникнути також внаслідок втрат при зберіганні, транспортуванні та використанні продуктів переробки мінеральної сировини. Державний фонд родовищ корисних копалин є частиною державного фонду надр (ст. 5 Кодексу України «Про надра»). Позивачем не надано до суду рішення органу місцевого самоврядування про відвід земельних ділянок для розміщення відходів і будівництва об'єктів поводження з відходами. Також позивачем не надано до суду й дозволу спеціально уповноважених органів на видалення відходів чи здійснення інших операцій з відходами.

Позивачем надано до суду Ліцензію Серії АБ № 110682 строком дії з 09.12.2004 по 09.12.2009 та Ліцензію Серії АБ № 501506 строком дії з 22.12.2009 по 22.12.2014, видані Міністерством промислової політики України БАТ «Дніпроспецсталь» на заготівлю, переробку, металургійну переробку металобрухту чорних металів.

За вказаних обставин суд вважає внесення прокуратурою Заводського району м. Запоріжжя припису від 21.05.2010 за № 9/1148вих10 голові правління БАТ «Дніпроспецсталь» об'ґрунтованим.

Отже, БАТ «Дніпроспецсталь» було визнано винним у самовільному використанні техногенного родовища не лише для розміщення відходів металургійного виробництва, а і для їх розробки, не маючи на те спеціального дозволу.

Однак історія має завершення де-юре, а де-факто техногенне родовище Балка Середня

використовується і зараз без спеціальної дозвільної документації, і навіть не йдеться про притягнення товариства до відповідальності. Між тим при цьому погіршується ситуація із забезпечення стану екологічної безпеки регіону, а враховуючи можливість забруднення ґрунтових підземних вод р. Дніпро, то й України в цілому (Фортуни, 2020).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наявною є ситуація, коли підприємство, що внаслідок своєї діяльності утворило техногенні відходи і таким чином сформувало перспективне техногенне родовище, продовжує його використовувати без паспортизації родовища, без отримання спеціального дозволу на видобування корисних копалин з території об'єкта і за умови реального ризику виникнення небезпечних наслідків своєї діяльності – і при цьому не несе відповідальності через відсутність норми, яка б встановила відповідальність за такі дії.

Отже, виходячи з таких міркувань, вбачаємо за доцільне доповнити КУпАП статтею 57-1 «Незаконна розробка техногенних родовищ корисних копалин» такого змісту:

«Використання техногенних родовищ корисних копалин або перспективних техногенних об'єктів корисних копалин без спеціального дозволу (ліцензії), у тому числі самовільне освоєння техногенних відходів виробництва, невиконання вимог безпеки використання техногенних родовищ і вимог охорони навколишнього природного середовища, –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Застосування заходів адміністративної відповідальності не виключає необхідності застосування положень ст. 239 Господарського кодексу України (Господарський кодекс України) про можливість поєднання притягнення до адміністративної відповідальності юридичної особи чи фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності та застосування санкцій господарсько-правової відповідальності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гладій О.В. Адміністративно-правовий режим техногенних родовищ: дис. ... 12.00.07. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 249 с.
2. Плохий В.М. Адміністративно-правовий режим поводження з техногенними відходами: постановка проблеми. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2020. № 1(41). С. 180–183.
3. Євграфшкіна Г.П., Шерстюк Н.П., Власова І.А. Екологічна експертиза територій, що прилягають до хвостосховища Північного гірничо-збагачувального комбінату (Кривбас). *Екологічний вісник*. 2009. № 1. С. 31–32.
4. *Формирование и разработка техногенных месторождений железных и марганцевых руд*: монографія. Днепропетровск: Монолит, 2012. 140 с.
5. Кодекс України про надра: Закон України від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Маланчук Є.С. Об'ґрунтування параметрів зон концентрації важких металів в техногенних розсипах при гідровидобутку : дис. ... канд. техн. наук: 05.15.09. Рівне, 2009. 236 с.

7. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин. URL: <http://geoinf.kiev.ua/derzhavnyy-oblik-rodovysch-ta-zapasiv-korysnykh-kopalyn/derzhavnyy-kadastr-rodovysch-i-proyaviv-korysnykh-kopalyn/>
8. Галецький Л.С., Науменко У.З., Пилипчук А.Д. та ін. Техногенні родовища – нове нетрадиційне джерело мінеральної сировини в Україні. URL: <http://www.sustainable-cities-net.org.ua/publicationshow.php?id=374>
9. Гладій О.В. Поняття та класифікація техногенних родовищ як об'єкта правовідносин. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. № 6. С. 23-27.
10. Про відходи: проект Закону України від 10.03.2016. URL : <http://www.menr.gov.ua/normbaza/regulatory/554-proekty-rehuliatornykh-aktiv>
11. Кодекс України про надра: проект. URL: <http://geonews.com.ua/news/detail/proekt-kodeksu-ukraini-pro-nadra-47301>
12. Постанова Запорізького окружного адміністративного суду від 17 лютого 2011 р. у справі № 2а-3032/10/0870. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/14403634>
13. Фортунин В. Отходы и социально-экономическая политика ГМК. URL : <http://www.web-standart.net/magaz.php?aid=8464>.
14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

REFERENCES

1. Hladii, O.V. (2017). *Administrativno-pravovyi rezhym tekhnohennykh rodovysch* [Administrative-legal regime of technogenic ancestors]. Zaporizhzhia: ZNU. [in Ukrainian].
2. Plokhii, V.M. (2020). *Administrativno-pravovyi rezhym povodzhennia z tekhnohennymy vidkhodamy: postanovka problemy* [Administrative-legal regime related to technogenic inputs: problem statement]. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. № 1(41). S. 180–183. [in Ukrainian].
3. Ievhrashkina, H.P., Sherstiiuk, N.P. & Vlasova, I.A. (2009). *Ekolohichna ekspertyza terytorii, shcho prylihaiut do khvostoskhovyshcha Pivnichnoho hirnycho-zbahachuvalnoho kombinatu (Kryvbas)* [Ecological examination of the territory, which will lie down to the tailings storage facility of the Pivnichny Girnycho-Zbagachuvalny Combinat (Kryvbas)]. *Ekolohichni visnyk*. № 1. S. 31-32. [in Ukrainian].
4. *Formyrovanye y razrabotka tekhnohennykh mestorozhdeniy zheleznykh y marhantsevykh rud* [Formation and development of technogenic deposits of iron and manganese ores] (2012): monohrafiya. Dnepropetrovsk: Monolyt [in Russian].
5. *Kodeks Ukrainy pro nadra: Zakon Ukrainy vid 27 lypnia 1994 roku № 132/94-VR* [Code of Ukraine on Nadra: Law of Ukraine] (1994). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 36. St. 340. [in Ukrainian]
6. Malanchuk, Ye.Z. (2009) *Obgruntuvannia parametriv zon kontsentratsii vazhkykh metaliv v tekhnohennykh rozsypakh pry hidrovyydobutku* [Determination of the parameters in the zones of concentration of important metals in technogenic grades in case of a hydraulic bottle]: dys. ... kand. tekhn. nauk: 05.15.09. Rivne. [in Ukrainian]
7. *Derzhavnyi kadastr rodovysch i proiaviv korysnykh kopalyn* [State cadastre of genera and manifestations of cinnamon copalins]. URL: <http://geoinf.kiev.ua/derzhavnyy-oblik-rodovysch-ta-zapasiv-korysnykh-kopalyn/derzhavnyy-kadastr-rodovysch-i-proyaviv-korysnykh-kopalyn/> [in Ukrainian].
8. Haletskiy, L.S., Naumenko, U.Z., Pylypchuk, A.D. ta in. *Tekhnohenni rodovyscha – nove netradytsiine dzherelo mineralnoi syrovyny v Ukraini* [Technogenic genera - nove non-traditional dzherelo minerals in Ukraine]. URL: <http://www.sustainable-cities-net.org.ua/publicationshow.php?id=374> [in Ukrainian].
9. Hladii, O.V. (2016) *Poniattia ta klasyfikatsiia tekhnohennykh rodovysch yak obiekta pravovidnosyn* [Understand the classification of technogenic ancestors yak ob'ekta pravovidnosin]. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 6. 23-27. [in Ukrainian].
10. *Pro vidkhody* [About waste] (2016): projekt Zakonu Ukrainy vid 10.03.2016. URL : <http://www.menr.gov.ua/normbaza/regulatory/554-proekty-rehuliatornykh-aktiv>[in Ukrainian].
11. *Kodeks Ukrainy pro nadra* [Code of Ukraine on mineral resources]: projekt. URL: <http://geonews.com.ua/news/detail/proekt-kodeksu-ukraini-pro-nadra-47301> [in Ukrainian].
12. *Postanova Zaporizkoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 17 liutoho 2011 r. u spravi № 2a-3032/10/0870* [Resolution of the Zaporizhia District Administrative Court]. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/14403634>[in Ukrainian].
13. Fortunyn, V. *Otkhody y sotsyalno-ekonomycheskaia polytyka GMK* [Waste and socio-economic policy of the mining and metallurgical complex]. URL : <http://www.web-standart.net/magaz.php?aid=8464> [in Russian].
14. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy* [Economic Code of Ukraine] vid 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].